

tum erat; non secundum, quia si extra se stitit, quomodo pythoissa cum videre potuit? Dixit enim haec conterita, 1 Reg. 28, 15: *Duos vidi ascendentes*, id est, hominem quemdam divinum (1), putat Samuelum. Resp.: Samuelis anima apparuit non assumptus proprio corpore, sed in corpore aereo: et sicut angelii, cum apparuit, corpus sibi formant et aptant ex aere, ut docet S. Thomas, in cap. Matth. 17, sic etiam Samuel non corpus resumpsit proprium, quod jam extabuerat, sed aliud sibi fixit ex aliena materia. Atque haec, teste Sancti (2), est communis sententia auctorum, ipsiusque Abulensis (5).

Oppon. VII. Fortassis nec verus, nec personatus (i.e., demon specie prophetae assumens) ille Samuel fuit, sed pythoissa vocem Samuels est imitata, ceteraque omnia fixit, quemque configit hic leguntur. Resp.: Id aperte adversatur sacre narrationi, prescripum libro Ecclesiastis à nobis supra, num. 19, citato. Præterea mulieris intererat, ut viam longe aliam iniret, si deciperet auxilium regem voluisse. Asserenti enim debet, ejusque liberalitate predicatione prosperi eventus provocare, aut certè ambigui loqui, ne, si res alter ac ab ipsa predicta sunt, evenissent, iram et vindictam regis incurveret. Accedit, quod nec pythoissa, nec deinceps ipsa mortuus Saulus et filiorum eius proxime secutur certò prævidere potuerit. Unde verba illa: *Cras autem tu et filii tuorum eritis*, non erant pythoissa, vel demonis vaticinantis, sed Samuelis iussu Dei interitum impio regi denuntiantis.

Qui plura de totâ hac questione, seu apparitione Samueli coram rete Sauli facta legere cupit, consuetat Calmetum, hujusque de eadem apparitione Disser-

1 Reg. 25, 4.) Saliarius probabiliter (certè enim hæc de re nihil constat) opinatur, Samuelum blemio ante Saulem obiisse, cui opinioni favent Clemens Alexander, Rufinus, Beda, Abulfensis et Quirinus, quos ipse citat.

(1) Ubì Vulgata nostra in citato textu habet vocem *Duos*, texture hebraica habet *Elohim*, quæ vox in Scripturâ plerique Deum significat, aliquando autem aliud eximium, quales sunt angelii et iudees, et heroes: et hæc vox sit numeri pluralis, aliquando tamen verba sibi ascensit singulare. Quare nihil hic dictum alienum à vocis hujus sive propriate, sive usu, qui in *Elohim* virum aliquem exanim agnoscit; et quidem paraphrasis chaldaica *angelum* habet hoc modo: *Angelum Domini vidi, qui ascendit à terra*. Quod vero *Elohim*, quanvis sit numeri pluralis, tamen denotare possit, et in Scripturâ sc̄p̄ denotare rem singularis, inde patet, quia, ut dixi, passim *Elohim*, seu *Dei* pro uno *Deo* in Scripturis ponitur. Est nimis rarus Hebreorum plurimum numerum per singulari ponere, ad designandam persone vel rei, de qua agitur, dignitatem. Sic Exod. 32, 4, Israelite de vultu auro, qui erat unicus, dixerit: *Hic sunt dei n̄ Israel, qui te educerunt de terra Egypti*. Sic etiam pythoissa his verbis: *Duos vidi ascendentes*, insinuat, cum, qui apparebat, tanto esse splendore, ut non aliquis ex hominum numero, sed Deus ipse esse videatur. Quid et Saul optime intellexit, cum in singulari numero rogat, *qualis est forma ejus?* Et mulier quoque relicto jam plurali numero respondet: *Vix enim ascensit amictus pallo*, nomen propheticum, quale dum laceravit Saul, 1 Reg. 15, 27.

(2) Comment. in 1 Reg. 28, 17, num. 58.
(3) Comment. in 1 Reg. cap. 28, quest. 55.

tationem, quam idem auctor in fronte sui in libros Regum Commentarii possit.

21. Queres XIX: *An Saul sit eternum dominatus?* Resp.: Non desunt quidam patroni hojus infelici regis carentes, cum penitus, et esse salvatum. Hoc affirmant Hebrei, presertim Rabbi Isaac (1), qui Saulis fortitudinem, constantiam bonamque mortem laudant. Ex Christianis vero Lyranus dubitat an Saul sit eternum dominatus, vel fortassis salvatus. Similiter Casar Calini (2), quanvis fateatur, non dari solidam rationem asserendi aeternam Saulis salutem, tamen multis probare conatur, ejus damnationem non esse certam, cum ex ignorantia invincibiliter, judicari potuisse, sibi in circumstantiis licitum esse, seipsum occidere, vel in extremâ tristitia et perturbatione animi anxi et perplexo regi sufficiens libertas ad mortalia defuerit. Unde (infert memoratus auctor) Saul, si post appariotionem Samuelis ante mortem suam de consulta pythoissa, alisque sceleribus suis rite punitu, salvati potuit. Verum omnes penit SS. Patres, aliique doctores et interpretes asserunt, aut inclinant in eam sententiam, quod Saul sit eternum dominatus. Si S. Chrysostomus de Sauli (3) expressè sit: *Nome regno excusus est? Nonne miseranda morte perit una cum filio? Nonne ab omnibus vituperatur? et quod ha gravius est, aeterna fui supplicia*. Similia habent S. Ambrosius, in cap. 9 ad Roman., S. Hieronymus, in Ezechielem c. 20, et S. Bernardus, serm. 20, in Cant., qui resurrectum dicit Saulem, sed non ad vitam. Porro interpretes, nominatum Tirinus, Comment. in 1 Reg., et ratio[n]aliorum: Sceleris Saulis sum certa, neque est vel levissima conjectura, quā cum eum de tote horribilis sceleribus pontificanti egisse colligamus; imò septuaginta Interpretes, 4 Paral. 10, 15, aperte dicunt: *Mortuus est Saul in suis impunitatibus*. Unde concludes, quid hæc de re sit sentendum.

22. Queres XX: *Num creditur isti, quod David gladium Goliathum tractare, eoque in secando et pugnando uti potuerit, cum tamen Goliath ingens gigas altitudinis sex cubitorum et palmi*, 1 Reg. 17, 4. *David autem adiunxit puer seu adolescentis ibidem*, 35, 42, *tunc fuerit? Primum respondemus, obseruo quasdam deitas non capaces quomodo David immenso Goliathum machinare tractare, eadem hujus gigantis caput pascere*, 1 Reg. 17, 51, aut in itineribus ac præliis (4) illa uti potuerit.

(1) Apud Rab. Azen. 1, 5, cap. 35. Vide etiam hæc de re Galmet, Comment. in 1 Reg. 51, 4.

(2) In der biblischen Welt-Geschichte oder historischen, nach der Zeitordnung eingerichteten Erklärung des alten Testaments im IV Buche, XXVII Capitulo.

(3) Tom. 1 operum hujus S. Patris, homil. de David et Saile.

(4) Cum enim David fugiens à facie Sauli veniret ad Achimelech Pontificem summum, et petret gladium, nec aliis nisi gladius Goliathus à Davido occisi adesset, iste Davidi maxime placuit, et præ alius armis ad se defendendum et pugnandum apissimus videatur: *David autem David ad Achimelech: Si (est hebraismus, et conjugatio si hic item significat ac an) habes hic ad manum hastam aut gladium? quia gladium meum et arma mea non tuli mecum. Sermo enim regis*

Quare staturam gigantis sex cubitorum et palmi, Davidis vero adolescentiam, quem ipse Saul (1) puerum tunc vocavit, cogitare nos jubeat. Sed resp.: David tum erat matru etate, et corpore valido, procerusque. Itaque potius gladio gigantis, quamvis valde gravi ac longo expedite uti, nec inconditè pascendi. Ostendo hanc assertionem per singulas partes. In prima (2), dubius vel tribus supra viginti annos erat annos; dum vero Saulem fugiens venit in Nobe ad Achimelech sacerdotem, et gladium Goliathum ad usum suos reperit, juxta Cl. Bullet (3), erat circiter viginti et septem annorum. Neque obstat, quod Saul enim adversus Goliath pugnaturum vocavit puerum: *Puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua*. Nam Saul Davidem vocat puerum non aetate, sed usu et perititia militaris. Ille puer statim opponit militem expertum et veteranum: *Hic autem vir bellator est ab adolescentia sua*. Igmar non erat eo tempore David usus adeo puer, ut tractare armis non potuerit, et certamen subire, spectando eum etatem. Ut enim ex toto libro primo Regum constat, milib ergo ab hoc tempore non virile, cum militi iam tunc suscepit, peregerit, que virile corpus constantiam desiderant; sed puer appellatur à Rege, ut dixi, quia rufus erat in arte bellandi, cuius tunc studebat specimen reddere; quod Saul ex habitu illius conjectabat pastoritio, à quo procul absesse solet usus et disciplina militaris. Ita Sanctus, Comment. in 1 Reg. 17, cum aliis interpretibus. Ceterum aliunde constat, quod vox puer in S. Scripturâ non semper cum, qui est in pueri aetate, sed servum, vel ad ministerium serviendo deputatum, vel cum qui solū comparativè ad alium est aetate minor, significet.

Præterea David tam erat corpore valido ac robusto, quia iam leonem et ursum interficerat. Hinc quando Saul ad eum cum Goliatho congressus dixit: *Non vales resistere Philisteo isti... quia puer es, illi imperterritè respondit: Et leonem et ursum interfeci ego servus tuus; erit igitur et Philisteus hic incircumcisus, quasi unus ex eis*, 1 Reg. 17, 35. Profecto si David adiuc juventis tam valido et lacertoſu fuit corpore, ut leonem et ursum jugularet, hanc dubit etiam gigantis gladium tractare, eoque expedite uti potuerit; quod ulterius inde confirmatur, quia in Palestina antiquitus mos viguit, et fortassis iam tempore Davidis vigebat, ut juvenes in levantis et movendis gravissimis ponderibus exercerentur. Audiamus hanc

utrecht. Et dixi sacerdos: *Eoce hic gladius Goliathus, quem percussisti in valle Terebenthia, est involitus pælio post Ephod*; si istum vis tollere, tolle. Nequem hic est aliis absque eo. Et ait David: *Non eu hunc oller similitus, da mihi eum*, 1 Reg. 21, 8-10.

(1) 1 Reg. 17, 53, ubi in legimus: *Et ait Saul ad David: Non vales resistere Philisteo isti...*

(2) Comment. in 1 Reg. 17, 53,

(3) Réponses critiques, tom. 3, num. 24, Epée de Goliath.

de re testimonium S. Hieronymi, qui ipsem in Palestina fuit, et in Commentario suo super Zacharias cap. 12, v. 5, ita scribit: *Mos est in urbibus Palestina, et usque hodie per omnem Judæam vetus consuetudo servatur, ut in vicinis, oppidis et castellis, rotundi ponant lapides gravissimi ponderis, ad quos juvenes exercere se soleant, et eos pro varietate virium sublevare, atq; ad genia, atq; ad umbilicam, atq; ad humeros et caput, nonnulli super verticem rectis juncisque manibus, magnitudinem virium demonstrantes, pondus extollant.*

Denique David tam jam erat procerus corpore, ita, ut gladio Goliath non inconditè pascendi potuerit; nisi enim procerus fuisset statim, Saul ipsum adversus Goliath pugnaturum non indubitate vestimentis suis, ibid., 33, Saul, inquam, qui ipsem erat valde procerus, in modo altior universo populo ab humero et sursum, 1 Reg. 10, 25. At

Dices: Vestimenta et armaturam regiam David mox iterum depositi, dicens: *Non possum sic incedere*, 1 Reg. 17, 39: ergo vestimenta Saulis viri proceri erant David adiuc adolescenti nullo modo accommodata, sed nimis ampla. Resp.: Conc. ant., neg. cons. Quando David vestit et gladium Saulis depositus, non dixit, se non posse sic incedere, quia vestes essent nimis ampla, neque suo corpori quadrarent, sed solū diebant: *Non possum sic incedere, quia usum non habeo*, indicavimus nimis, se non assuevit ejusmodi armis, neque liberè incedere posse gravatum tanto pondere, ac ferreo tegumento, velu vinculis constrictum. Ita Tirinus, Comment. in 1 Reg. 17. Veritas hujus responsionis magis patescit legenti totum contextum, qui ita sonat: *Et induit Saul David vestimentis suis, et imponeat galcean aream super caput ejus, et vestit eum lorice. Accinctus ergo David gladio ejus super vestem suam, expedit tentare, si armatis posset incedere; non enim habebat consuetudinem (sic incedendi). Dixitque David ad Saul: Non possum sic incedere, quia usum non habeo. Et depositi eis; et tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus; et elegit sibi quinque timpidissimos lippes de torrente, et misit eos in peram pastoram, quan habebat secum, et fundam manu tulit; et processit adversus Philistinam.*

23. Queres XXI: *Quonodo à Scripturâ*, 1 Reg. 15, 14, et Acto. 15, 22, *David cum veritate dici possit vir secundum cor Dei*, cum tamen præter adulterium cum Bethsabé, et occisionem Uriæ, etiam alia graviora delicia commiserit, ut cum in Ammonias, 2 Reg. 12, vers. ult., tantè crudelitate dederit, ut super prostratos circumaggera ferrata carpenta, et cultris, et feris, et elitis iniustis tormentis miserios discriminet? Aut dico, 1 Reg. 25, 34, universam familiam Nabæ neci destinavit, et quæ sunt plura hijsmodi? Vix credi potest, quā probosè delicia Davidis deitrix, allive revelata religionis hostes exaggerant, ut S. Scriptura ac christiane religionis, quæ Davidem virum secundum cor Dei appellant, auctoritatem deprimit. Teste Cl. Bullet, loc. cit., num. 52, solent primùm enarrare peccata Davidis; deinde per ludibrium et ironiam addunt haec verba: *At is erat vir secundum cor Dei. Teste autem Cl. Ber-*

gier (1) hujus furfuris homines (2) de Davide hunc in modum scribunt : *Hunc tantoper estimatum grossatorem*, quem libri *Hebraeorum virum secundum cor Dei appellarent*, et quen *Christiani hodieque tanquam exemplar regum considerant et dilaudant*, nos cognovimus, esse praeponem, adulterum, latronem, monstrum crudelitatis, quod singulis *ferme momentis atrociissimum sceleram* perpetrabat. *Vita ipsius ante et post consensum ope Sacerdotum solum nil aliud erat*, quam continua series proditionum, perfidie et malefactorum. *Paucis*, in tali homine non possumus amicum Dei, sed amicum *Sacerdotum*, *viram secundum cor istorum agnoscere*. En paucryicum, quem increduli sancto David dicunt. Verum,

Increduli ex una parte delicta Davidis nimis exag- gerant, et fuisse et crudelit ostendit Cl. Bergier (5), et cum eo Cl. Weissenbach (4); ex altera vero parte verba Scripturae (3) Davidem appellantis *viram secundum cor Dei*, non intelligunt, aut perperam accipiunt. Ut enim ex ipsorum scriptis et verbis paulo ante memoratis patet, vel fugunt, quasi *vir secundum cor Dei*, cit. loc. *Scripture*, significat virum, qui in omnibus prorsus actionibus suis Deo placere studet, omnisque gravioris peccati expers est. Verum juxta SS. Patres et celeberrimos interpres, verba illa Scripturae longè alienum sensum habent. Tripli certe autem eadem exponi possunt. Prima explicatio est, Davidem fuisse virum secundum cor Dei, qui fecerit omnes voluntates Dei, ut dicitur *Actor*, 15, 22; quia plerasque Dei voluntates fecit. Nam si in magno numero pauca deficit, unius aliquid dicunt fieri, et cum in magno cunctu, v. g., hominum, iusus alterius tantum deest, dicimus omnes adesse, ut Sanctius (6) et Cornelius à Lap. (7) recte observant, sic hoc loco, quia David divina precepta in corde abscondit, ne peccaret, eaque tote vite tempore ut plurimum accuratissime servavit, etiam si aliquando graviter offendit, omnes tamen Dei voluntates ex Scriptura more fecisse, virque secundum cor Dei dici potest. Ad perpetuum ergo vite tenorem respsissime videtur Dominus potius, quam ad unum vel alterum Davidis opus.

Secunda expositio, quam etiam Salmeron (8) et Lorius (9) adoptant, est S. Augustini, et cum optima ferme coincidit. Cim enim Dulcitiis inter octo questiones haec ipsum numero quantum proponeret: *Quare Deus Davidem tanquam virum secundum cor suum elegerit?* respondit S. doctor, praevidisse in Davide Deum sicut peccata, ita etiam veram ejusdem penitentiam,

(1) Traité historique et dogmatique de la vraie Religion, Tom. 7, chap. 6, art. 2, § 2.

(2) Esprit du Judaïsme, c. 5. Morgan, tom. 1, p. 500; tom. 2, p. 88. Bible expliquée, p. 524.

(5) Loc. cit. § 2, 9.

(4) Tom. 2, *Nova forma Theologie*. Bibl. quest. 17, p. 67, 75.

(5) 1 Reg. 15, 14. Item *Actor*, 5, 22.

(6) Comment. in 1 Reg. 15, 14.

(7) Comment. in Act. 15, 22.

(8) Tom. 12, seu Comment. in Act. Apost., tractat. 57, nmb. p. 248. Edit. Colon. an. 1604.

(9) Comment. in Act. 15, 22.

ac proin propter hanc, aliaque multa bona opera hume regem merito vocari virum secundum cor Dei. Verba S. Augustini (1) sunt: *Quavis... quare dixerit Dominus, Act. 15, 22, nimis præscis futurorum: ELEGI DAVID SECUNDUM COR MEUM; cum talia tanquam ipso homo commiserit. Quod quidem, si de ipso David... dictum intelligamus, magis quia Deus præscis futurum est, prævidit in eo tantam pietatem, tamque veracem penitentiam, ut esset in eorum numero, de quibus ipse Psalm. 51, v. 1 et 2, dicit: « Beati quorum remissione sunt iniuriantes, et quorum tecta sunt peccata, et Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum. » Cui ergo præscribet enim Deus peccatum, et peccata sua pia humilitate et sincera penitentia detulorum, cur non diceret: INVENI DAVID SECUNDUM COR MEUM; cui non esset, quod ille peccavit, tamen secundum cor Dei fuit, quod pro peccatis suis congrua penitentia satisficerit. Hoc solum ergo in illo secundum cor Dei non fuit, quod illi Deus non imputavit. Hoc itaque ablatio, id est, non imputato, quid remansit, nisi unde verissime diceretur: INVENI DAVID SECUNDUM COR MEUM? Hiccupus S. Augustinus.*

Tertia expositio, eaque juxta Sanctum, loc. cit. et Cl. Bullet loc. cit., ad mentem S. Scripturae maximè accommodata est, quod David, cit. loc., dicatur *Vir secundum cor Dei*, omnes hujus voluntates faciens, non solum, quasi David omnem prorsus Dei voluntatem fecerit, sed solum illam omnem, quæ ad regni, bellorumque administrationem pertinet. Nam Samuel citato loco (nempe 1 Reg. 15, v. 14, quem locum etiam Paulus, *Actor*, 15, v. 22, adducit) postquam Sauli exprobavit inobedientem, quod contra mandatum Domini in absentia suâ alienum ministerium usurpare ausus sit, et sacrificiis Deum populo conciliare voluerit, enim denuntiat, ab illo tanquam inobediente translatum esse regnum, aliumque regem, quî esset vir secundum cor Dei, jam esse destinatum. Verbi Samuelis sunt: *Sed nequagm regnum tuum ultra consurgat. Quesquis dominus sibi virum iusta cor suum; et præcepit ei dominus, ut esset rex super populum tuum, et quod non servaveris quo præcepit dominus.* Eamden ferale sententiam Prophetæ repetit post alteram Saulis inobedientiam, dum hic cassis Amalekit contra mandatum Domini pepercit Agag regi, et melioribus iumentis. Ait enim tum ad Saülem, 1 Reg. 15, 26 et 28: *Quia projecisti sermonem domini, et præcepit te dominus, sis rex rex super Israel..... Scidit dominus regnum israel à te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te.* Ex his omnibus patet, quod Samuel, vel potius Deus per os Samuelis opponat inobedientem regis Saul obedientiam Davidis

(1) Tom. 4 operum S. Augustini, libro uno de octo Dulcitiis questionibus, questione quinta, que in fine hujus libri ponitur.

tanquam novi regis, qui specialia in publicâ gubernatione regni Hebraeorum accepta à Deo mandata esset accurate ac constanter executurus. Erat ministrum Deus special modo supremus Israëlitarum Dominus tanquam populi sui electi; rex illorum, v. g., Saül, David, etc., era duxatx Dei vicarius, qui tenet statu mandata Domini in administratione regni et bellorum exacte exequi. Jam vero Saül in his administratione mandata divina bis neglexit, qui inobedientem Deus offensum regum ipsi abstulit, et in eum populi sui alium virum elegit, qui longè aliam ac Saül regnum administrandi rationem habutus, omnemque Dei voluntatem in gubernando regno factorius, sicut in regendo populo electo. Vir secundum cor Dei futurus eset. Prout videamus, citatis Scriptura locis sermonem esse de Davide ut rege, non ut hominem privato. Unde hec verba: *Vir secundum cor Dei*, non sunt approbatum omnium actionum et operum Davidis, sed solum sunt predictum exacti studi, quoniam David omnem Dei voluntatem in gubernando Hebreorum regno executare sit, predictio, inquam, cui re eventus omnino respondit; nam David omnes Israëlitos bello persecutus est, ac Israëlitas in possessione Terræ sanctæ magis magisque stabilivit, gentesque vicinas subiugavit et tributarias fecit; scilicet Philistheos, Moabitas, Adarezer regem Soba, Syriam Damasci, Idumæos, eorumque spolia fecit saeculata, Deoque consecravit; facebat quoque David iudicium et justitiam omni populo, euravique, ut cultus veri Dei in regno suo conseruaret, propterea hæc omnis SS. literæ partim in libro secundo Regum cap. 8, parvum alibi de Davide testatur. Fuit ita itaque in administratione regni, sive in explendo numeru regis Vir secundum cor Dei, et specialia ipsi à Deo in publicâ gubernatione regni mandata imposta promptè et constanter executus est; quamvis fuerint etiam aliae Dei voluntates, à quibus recessit non semel David, exempli gratiâ committinge adulterium cum Betsabea, et ad celandum adjungendo cadem Uriæ, etc.

Conformatum haec expositio sequenti paritate. Quando Deus summo Pontifici Heli per prophetam denuit, quod propter ipsum nimis indulgentiam in liberos, et negligientiam ritè administrandi sacrificia pontificatum ab ipsis familiâ in aliam translaturos, aliumque sacerdotem magis fidem sibi electurus sit, 1 Reg. 2, 35: *Et suscitabo mihi sacerdotem fidem, qui juxta cor meum et animam meam faciet*, per hec verba nil aliud significat, quam quod sibi electurus sit sacerdotem, nempe Sadoc, 5 Reg. 2, qui longè aliter ac accuratius ac Heli sacerdotem minus executurus (1), sicut *Sacerdos secundum cor Dei* futurus esset. Quare hoc loco duxatx sermo est de fidei sacerdotio, seu fidei administratione numeris

(1) Et revera Sadoc longè aliter, quam Heli minister obit pontificale; nam fidelem Deo ac tempore narravimus, neque aliter se in tanto munere prestando gessit, quam divina ab eo voluntas exigebat, prout Sanctus Comment. in 1 Reg. 2, 35, recte observat.

CAPUT II.

De libro 2 Regum.

24. Quæres XXII: *Quomodo concordet sermo Amalekitæ, 2 Reg. 1, 40, narrantis, se occidisse Saülem, cum illis Scriptura, 1 Reg. 34, et 4 et 5, verbis: « Dixisse Saül ad armigerum suum: Evagine gladium tuum, et percute me... et noluit armiger ejus;... arrerat itaque Saül gladium et irruit super eum. Quod etiam vidisset armiger ejus, videlicet quod mortuus*

(1) Nolumus tamen idœ dicere, quod Sadoc in aliis actionibus unquam graviter deliquerit. Hoc enim dicens nullam habemus rationem.

(2) 2 Reg. 42, 15. Et ibid., cap. 24, v. 47. Item 5 Reg. 41, 4. Et ibid., cap. 15, v. 5, 5 et 11. Item 4, 18, 5.